

Concerttoelichting

SIBELIUS FESTIVAL LEMMINKÄINEN

.....
ZO 14 NOVEMBER 2021 • 14.15 UUR

ROTTERDAMS
PHILHARMONISCH
ORKEST

PROGRAMMA

dirigent **Jukka-Pekka Saraste**
sopraan **Helena Juntunen**
bariton **Tommi Hakala**

Jean Sibelius 1865-1957

Georkestreerde liederen

- Var det en dröm (1902)
- Flickan kom ifrån sinn älsklingsmöte (1901)
- Den första kyssen (1900)
- Norden (1917)

Jean Sibelius

De bard, op. 64 [1913]

Jean Sibelius

Georkestreerde liederen

- Lastu lainehilla (1902)
- Illalle (1898)
- I natten (1903)
- Svarta rosor (1899, ork. Rautavaara)

Pauze

Jean Sibelius

Orkestsuite Lemminkäinen, op. 22
[1893-95, revisies 1897, 1900, 1939]

- Lemminkäinen en de meisjes van het eiland
- Lemminkäinen in Tuonela
- De zwaan van Tuonela
- De terugkeer van Lemminkäinen

Einde concert circa 16.15 uur

Vorige uitvoeringen door ons orkest:

Sibelius Georkestreerde liederen:
eerste uitvoering

Sibelius De Bard: eerste uitvoering

Sibelius Lemminkäinen: jan 2015,
dirigent Pietrari Inkinen

Een uur voor aanvang van het concert geeft musicoloog Michel Khalifa een inleiding op het programma, toegang € 5. Kaartjes zijn aan de zaal te verkrijgen tegen pinbetaling. Voor Vrienden is de inleiding gratis.

Jean Sibelius, circa 1895

Dromen van een andere werkelijkheid

Van verstilde poëzie tot oer-Finse heroïek in grootse gebaren, Jean Sibelius bewoog zich behendig door de genres heen. De liederen, het symfonisch gedicht en de orkestsuite in dit programma getuigen ervan.

Zweedse poëzie

De liederen van Jean Sibelius vormen een atypisch onderdeel van zijn oeuvre. Dat hij ze überhaupt schreef is voor sommigen net zo'n verrassing als, zeg, de strijkkwartet-excursie van Giuseppe Verdi; het orkest was Sibelius' natuurlijke element. Toch wijdde hij zich in de luwte van het symfonische werk steeds weer aan het liedgenre. Opmerkelijk genoeg zag hij daarbij af van Fins vlagvertoon: het leeuwendeel baseerde hij op Zweedse gedichten. Hij was tenslotte Zweedstalig opgevoed en aan de poëzie die hij in zijn jeugdijaren las bleef hij altijd verknocht. Finse mythologie, zijn andere grote liefde, kwam in zijn liederen niet aan bod; de grandeur daarvan paste beter bij orkeststukken. Wel gaven de paar Finse gedichten die hij toonzette – waaronder *Lastu lainehilla* en *Illalle* – hem een extra impuls. De Finse taal is rijker aan klinkers, wat de melodische rijkdom ten goede kwam.

Zweeds of Fins, voor liedvertolkers blijven het buitenissige talen – en dat is één reden waarom je die liederen zelden hoort. Een andere is dat de originele versies (voor stem en piano) blijk geven van Sibelius' tekortkomingen als piano-componist. Dat wist hij zelf ook: vele liederen herschreef hij voor orkest, met trefzeker resultaat.

Het is een typisch Sibelius-moment: een vluchtige, maar indringende passage waarin de weidsheid van de Finse natuur haarscherp voor je geestesoog verschijnt

Broeierige spanning

Dat Sibelius de liedcomponist en de orkestman elkaar niet geheel uitsluiten hoor je in *De bard*. Hier geen oer-Finse heroïek en grootse gebaren, maar verstilde poëzie en een bijna kamermuziekachtige intimiteit. Curieus genoeg lijkt het eigenlijke lied dat je van een bard verwacht te ontbreken: je hoort suggestief harpgetokkel, maar in plaats van een markante melodie klinken daarboven enkel korte, gestamelde frasen. Het effect is vreemd en beklemmend. Vanaf de eerste noot heerst een broeierige spanning die zich nergens ontaardt.

Hier blijkt ook duidelijk hoe eigenzinnig Sibelius omging met een genre dat in 1913 achterhaald leek. Sinds Franz Liszt het symfonische gedicht 'uitvond', ruim een halve eeuw eerder, hadden tientallen componisten zich erop gestort en na de bijna filmische bijdragen van Richard Strauss kon er weinig aan worden toegevoegd. Sibelius bewonderde zowel Liszt als Strauss, maar imiteerde noch de melodramatiek van de eerste, noch de flitsende verteltrant van de tweede. Zijn symfonische gedichten zijn eerder panoramisch dan anekdotisch: de focus ligt vooral op het decor en de sfeer waarin de gebeurtenissen plaatsvinden. Zelfs in de vier tableaux die samen de *Lemminkäinen Suite* vormen lijkt je

Lemminkäinen's heldendaden door een groothoeklens te zien.

De Finse Don Juan

Net als *Kullervo* drie jaar eerder baseerde Sibelius *Lemminkäinen* op de *Kalevala*, het nationale epos waarin oude Finse legenden in versvorm zijn vastgelegd. De vertellingen worden bevolkt door helden, jagers, toverkrachten en wonderdieren – ideaal materiaal voor negentiende-eeuwse componisten die van een andere werkelijkheid droomden. Over de held Lemminkäinen wilde Sibelius aanvankelijk de eerste Kalevala-opera uit de geschiedenis componeren. Die primeur had hij niet, want het werd geen opera: hij realiseerde zich dat hij de Wagner-opera's die hij in Bayreuth had gezien nooit kon evenaren. En hij voorvoelde dat het orkestmedium hem beter lag. Zo ontstond rond 1895 – Sibelius bleef er maar aan sleutelen – de *Lemminkäinen Suite*, met in de hoofdrol de Don Juan van de Finse mythologie. Zijn verleidingskunsten staan centraal in het eerste deel: Lemminkäinen verblijft op een eiland waar hij diverse meisjes veroverd, tot hij door het woedende manvolk verjaagd wordt. Voor alle delen geldt overigens dat de muziek ook overtuigt als je het scenario niet kent. Qua opzet staat de suite al dicht bij de symfonieën

die Sibelius spoedig zou schrijven – abstracte werken, maar ze lijken altijd ergens over te gaan.

Zwanen

Een subtiele rol in de suite is weggelegd voor zwanen. Helemaal aan het eind van het begindeel hoor je een zwerm overvliegen, vertolkt door houtblazers. Het is een typisch Sibelius-moment: een vluchtige, maar indringende passage waarin de weidsheid van de Finse natuur haarscherp voor je geestesoog verschijnt. Jaren later zou hij de roep van zwanen tot enorme proporties uitvergroten, in zijn *Vijfde symfonie*. Een luguber soort zwaan verschijnt in deel twee, gesitueerd in Tuonela – 'de Hel van de Finse mythologie', zoals Sibelius in de partituur schreef, 'omringd door zwart, snelstromend water waarop de Zwaan van Tuonela majestieus rondzweemt, zingend.' Dit sfeervolle deel, met zijn melancholieke althobo-solo, werd een op zichzelf staande evergreen. Maar misschien nog suggestiever klinkt Lemminkäinen in Tuonela. Diens poging de zwaan neer te schieten heeft gefaald; in plaats daarvan wordt hij zelf getroffen door een giftige pijl en in stukken in het water geworpen. In de finale echter herrijst de held uit de dood, met zo'n typische absurdistische wending die alleen werkt in oude sprookjes en destijds bij Monty Python: zijn moeder heeft zijn brokstukken opgevist en weer samengevoegd. Lemminkäinen levert nog enkele heroïsche gevechten en keert triomfantelijk huiswaarts. Overal in de suite, en vooral in dit slotdeel, bewijst Sibelius zich als een meesterlijk orkestrator. Maar die zwanen-roep in de wegstervende slotmaten van deel één zijn misschien nog het mooiste.

Michiel Cleij

Foto: Felix Broede

**Jukka-Pekka Saraste,
Dirigent**

Geboren: Heinola, Finland

Huidige positie: oprichter en artistiek adviseur symfonieorkest van Lahti; artistiek directeur Tammisaari Festival; artistiek directeur Fiskars Summer Festival, eredirigent Philharmonisch Orkest Oslo, eredirigent Fins Radio Symfonieorkest [Finnish Radio Symphony Orchestra]

Eerder: chef-dirigent WDR Sinfonieorchester Köln, Scottish Chamber Orchestra, Toronto Symphony Orchestra

Studie: Sibelius Academy Helsinki, orkestdirectie bij Jorma Panula

Prijzen: Pro Finlandia Prize, Sibelius Medaille, Finse Staatsprijs voor muziek

Gastdirecties: London Philharmonic Orchestra, Philharmonia Orchestra, Orchestre de Paris, Gewandhausorchester Leipzig, Koninklijk Concertgebouworkest, NHK Symphony Orchestra, Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks, Münchner Philharmoniker, Wiener Symphoniker, Staatskapelle Dresden, Cleveland Orchestra, symfonieorkesten van Boston, Chicago, San Francisco, Los Angeles Philharmonic Orchestra, New York Philharmonic Orchestra

**Debuut Rotterdams
Philharmonisch:** 1990

Helena Juntunen, Sopraan

Geboren: Kiimiki, Finland

Studie: Oulu Conservatorium bij Airi Tokola; Sibelius Academy bij Anita Välkki

Prijzen: Lappeenranta Singing Competition (2002), Karita Mattila prize (2006)

Doorbraak: 2002, als Marguerite in Gounods Faust tijdens het Savonlinna Opera Festival

Daarna: Finse Nationale Opera, Opéra National de Lyon, De Munt Antwerpen, Theater an der Wien, Staatsoper Dresden, Opéra National du Rhin, Festival d'Aix en Provence, Wiener Festwochen

Gesoleerd bij: Royal Stockholm Philharmonic Orchestra, Berliner Philharmoniker, BBC Symphony Orchestra, BBC Scottish Symphony Orchestra, Antwerp Symphony Orchestra, Radio Filharmonisch Orkest

**Debuut Rotterdams
Philharmonisch:** 2019

Foto: Heikki Saukkomaa

Foto: Timo Mokkila

Tommi Hakala, Bariton

Geboren: Riihimäki, Finland

Studie: Sibelius Academy Helsinki; Staatliche Hochschule für Musik, Karlsruhe

Prijzen: eerste prijs Merikanto Competitie Finland (2001)

Doorbraak: 2003, na het verkrijgen van de BBC Singer of the World Award op de International Singing Competition in Cardiff

Operahuizen: Finse Nationale Opera, Staatstheater Nürnberg, Oper Leipzig

Operarollen: Graaf Almaviva in Le Nozze di Figaro, Germont in La traviata, Chorèbe in Les Troyens, Rodrigo in Don Carlo, Wotan in Der Ring des Nibelungen, titelrol in Don Giovanni

**Debuut Rotterdams
Philharmonisch:** 2021

AGENDA

wo 1 december 2021 • 14.00

en 16.00 uur

Sint Sing-Along (3+)

leden van het Rotterdams

Philharmonisch Orkest

i.s.m. **Hofplein Rotterdam**

Bekende Sinterklaasliedjes

vr 3 december 2021 • 20.15 uur

dirigent **Lahav Shani**

piano **Yuja Wang**

Rachmaninov Tweede pianoconcert

Berlioz Symphonie fantastique

vr 17 december 2021 • 19.30 uur

za 18 december 2021 • 19.30 uur

zo 19 december 2021 • 13.30 uur

dirigent **Jonathan Cohen**

sopraan **Emöke Baráth**

countertenor **Andreas Scholl**

tenor **Andrew Staples**

bariton **Matthew Rose**

koor **Groot Omroepkoor**

Händel Messiah

wo 29 december 2021 • 13.15

en 15.00 uur

do 30 december 2021 • 13.15

en 15.00 uur

De notenkraaker (4+)

dirigent **Adam Hickox**

acteurs **Eric Jan Lens, Christiaan**

Koetsier en **Sanne Franssen**

scenografie **Kathelijne Monnens** en

Cynthia Borst

regie **Fons Merkies**

Tsjaikovski De notenkraaker (selectie)

vr 7 januari 2022 • 20.15 uur

zo 9 januari 2022 • 14.15 uur

Nieuwjaarsconcert: Musical Meets

Opera

dirigent **Dirk Brossé**

vocale solisten **Katrien Baerts, Alice**

Fearn en **Jonathan Andrew Hume**

Hoogtepunten uit het musical- en

operarepertoire

ORKESTLEDEN

Chef-dirigent

Lahav Shani

Eredirigent

Valery Gergiev

Yannick Nézet-Séguin

Eerste viool

Igor Gruppman,

concertmeester

Marieke Blankestijn,

concertmeester

Quirine Scheffers

Hed Yaron Meyerson

Saskia Otto

Arno Bons

Mireille van der Wart

Shelly Greenberg

Cor van der Linden

Rachel Browne

Maria Dingjan

Marie-José Schrijner

Noëmi Bodden

Petra Visser

Sophia Torrenga

Hadewijch Hofland

Annerien Stuker

Alexandra van Beveren

Koen Stapert

Tweede viool

Charlotte Potgieter

Cecilia Ziano

Frank de Groot

Laurens van Vliet

Tomoko Hara

Elina Staphorsius

Jun Yi Dou

Bob Bruyn

Letizia Sciarone

Eefje Habraken

Maija Reinikainen

Sumire Hara

Wim Ruitenbeek

Babette van den Berg

Melanie Broers

Altviool

Anne Huser

Roman Spitzer

Maartje van Rheeden

Galalah Samson

Kerstin Bonk

Lex Prummel

Janine Baller

Francis Saunders

Veronika Lénártová

Rosalinde Kluck

León van den Berg

Cello

Emanuele Silvestri

Joanna Pachucka

Daniel Petrovitsch

Mario Rio

Gé van Leeuwen

Eelco Beinema

Carla Schrijner

Pepijn Meeuws

Yi-Ting Fang

Contrabas

Matthew Midgley

Ying Lai Green

Jonathan Focquaert

Robert Franenberg

Harke Wiersma

Arjen Leendertz

Ricardo Neto

Fluit

Juliette Hurel

Joséphine Olech

Désirée Woudenberg

Hobo

Remco de Vries

Karel Schoofs

Hans Cartigny

Anja van der Maten

Hobo/althobo

Ron Tijhuis

Klarinet

Julien Hervé

Bruno Bonansea

Jan Jansen

Klarinet/

basklarinet

Romke-Jan Wijmenga

Fagot

Pieter Nuytten

Marianne Prommel

Fagot/contrafagot

Hans Wisse

Hoorn

David Fernández

Alonso

Wendy Leliveld

Richard Speetjens

Laurens Otto

Pierre Buizer

Trompet

Giuliano Sommerhalder

Alex Elia

Simon Wierenga

Jos Verspagen

Trombone

Pierre Volders

Alexander Verbeek

Remko de Jager

Bastrombone/ contrabastrom- bone

Ben van Dijk

Tuba

Hendrik-Jan Renes

Pauken/slagwerk

Randy Max

Danny van de Wal

Ronald Ent

Martijn Boom

Adriaan Feyaerts

Harp

Charlotte Sprenkels